

РЕЦЕНЗИЯ

НА МАТЕРИАЛИТЕ, ПРЕДСТАВЕНИ ОТ ГЛ. АС. ДИН МАРТИН АСЕНОВ ГЮЗЕЛЕВ
КАНДИДАТ В КОНКУРС ЗА ЗАЕМАНЕ НА АКАДЕМИЧНА ДЛЪЖНОСТ ДОЦЕНТ
НАУЧНА ОБЛАСТ 2. ХУМАНИТАРНИ НАУКИ
ПРОФЕСИОНАЛНО НАПРАВЛЕНИЕ 2.2. ИСТОРИЯ И АРХЕОЛОГИЯ
НАУЧНА СПЕЦИАЛНОСТ СТАРА ИСТОРИЯ (ВКЛЮЧИТЕЛНО ПРАИСТОРИЯ)
ОБЯВЕН ОТ УНИВЕРСИТЕТ „ПРОФ. Д-Р АСЕН ЗЛАТАРОВ“ – БУРГАС
В ДЪРЖАВЕН ВЕСТНИК, БРОЙ 45 ОТ 17 ЮНИ 2022 Г.

*Рецензент: проф. д-р Петър Неделчев Делев, Софийски университет
„Св. Климент Охридски“ (пенсионер), член на научното жури съгласно заповед на ректора на Университет „Проф. д-р Асен Златаров“ – Бургас № РД-245 от 15 септември 2022 г.*

Конкурсът е обявен от Университет „Проф. д-р Асен Златаров“ – Бургас с обява, публикувана в Държавен вестник бр. 45 от 17 юни 2022 г., и със срок за подаване на документи три месеца. В посочения срок документи е подал само един кандидат – Мартин Асенов Гюзелев, доктор на историческите науки и главен асистент в същия университет. Кандидатът е допуснат до участие в конкурса. Доколкото мога да съдя, процедурата на конкурса е проведена в пълно съответствие със съществуващата нормативна уредба.

Съгласно приведената автосправка и останалите документи на кандидата той отговаря напълно на минималните национални изисквания по чл. 2б, ал. 2 и 3 от ЗРАСРБ и чл. 1а, ал. 1 и приложението към него (Област 2. Хуманитарни науки. Таблица 1) на Правилника за прилагането му. Той има точно нужните точки по показатели 1 и 3 (50 точки за докторска дисертация и 100 точки за хабилитационен труд)

и повече от нужните по показателите от група Г (224 точки при минимално национално изискване 200 точки) и от група Д (275 точки при минимално национално изискване 50 точки). Общият му точков резултат от всички показатели (854 точки) също надхвърля общия сбор точки по минималните национални изисквания (400 точки). Кандидатът покрива и завишените изисквания на Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в Университет „Проф. д-р Асен Златаров“ – Бургас (стр. 24-26) по показателите от група Д (275 при изисквани 100 точки) и група Е (105 при изисквани 50 точки), както и общия точков сбор по тези завишени изисквания (854 при изисквани 700 точки); резултатът му е под тези изисквания по показателите от група Г (публикации) с 224 точки при изисквани 400 точки. Във връзка с последната констатация може да се отбележи, че кандидатът е представил в справката за съответствие с минималните национални изисквания само представените в конкурса публикации (публикувани след 2010 г., но и за този период списъкът не е пълен); пълният списък на научните му публикации (който не е включен сред представените в конкурса документи) би показал значително по-висок резултат в тази група показатели.

Мартин Гюзелев е роден през 1972 г., тоест към времето на настоящия конкурс е петдесетгодишен. Той е получил образованието си в Национална гимназия за древни езици и култура „Св. Константин-Кирил Философ“ и в Софийския университет „Св. Климент Охридски“, където се дипломира като магистър по археология през 1998 г. Впоследствие е редовен докторант в Археологическия институт с музей при БАН и през 2004 г. получава докторска степен с дисертация на тема „Селищна система по Западнопонтийското крайбрежие през I хилядолетие пр. Хр.: земите между нос Емине и Босфора“. През 2015 г. защитава втори докторат в Софийския университет „Св. Климент Охридски“ и получава научна степен „доктор на историческите

науки“ с дисертация на тема „Дионисий Бизантийски и неговият Анап- лус на Боспора като извор за историята и културата на Югоизточна Европа“. През последните две десетилетия е работил в Регионалния исторически музей в Бургас (като завеждащ отдел „Археология“) и в Университет „Проф. д-р Асен Златаров“ (като главен асистент). Вла- дее (в различна степен) руски, английски, френски, старогръцки, ла- тински и старобългарски език. Има правоспособност като леководо- лаз и като капитан на малкотонажни морски съдове.

За участие в настоящия конкурс Мартин Гюзелев е представил хабилизационен труд (монографията „Каменните котви с три отвора от Българското Черноморие“) и още допълнителни публикации. Пред- ставената като хабилизационен труд монография е издадена в Бургас през 2022 от името на Университет „Проф. д-р Асен Златаров“ (ISBN 978-619-7559-284). Тя е неголяма по обем (151 номерирани страници, от които 8 страници заема увода от д-р Атанас Орачев), но обемът и останалите ѝ атрибути напълно покриват изискванията за монография съгласно определението на ЗРАСПБ (§ 1, т. 10 от Допълнителните раз- поредби). Трудът представлява задълбочено и всестранно изследване на една сравнително рядка и предизвикала много коментари категория археологически артефакти: каменните котви с три отвора. Структу- рата е ясна и логична: кратко въведение, пет глави, посветени съот- ветно на писмените извори, историографската разработка на темата, палеогеографски преглед на находките, подробен преглед на разпрос- транението им, анализ на функциите и символиката, кратко заключе- ние (озаглавено „Основни изводи“), илюстриран каталог на всички до- кументирани находки, библиографски списък и резюмета на англ- ийски и български език.

Във въведението (стр. 15-19) авторът описва целите и обхвата на проучването и подчертава, че в него се набляга (за разлика от пре-

дишни, включително негови изследвания) не толкова върху типологията и начина на изработка на каменните котви и количествените анализи като белег за презморска търговия, колкото върху техните утилитарни функции и символика (стр. 16), един нов подход в изследването на тази група археологически паметници.

В първата глава („Писмени известия за древни котви“, стр. 20-38) са разгледани античните термини за „котва“ и тяхната употреба и са приведени (в оригинал и авторов превод) и коментирани ред сведения в литературната традиция на старогръцки и латински език за употребата на каменни котви, като се почне от Омир и се стигне до Еразъм Ротердамски.

Втората глава, както е заявено в заглавието ѝ („Историографски преглед“, стр. 40-50) е посветена на досегашните изследвания на проблемите около каменните котви в световната и българската научна литература. Направеният преглед е не само полезен в информационно отношение, но и съществен от гледна точка на открояване на собствените постижения на Мартин Гюзелев в неговото изследване.

В глава 3 „Каменни котви с три отвора от Българското Черноморие (опит за палеогеографски преглед)“ (стр. 51-61) са разгледани накратко проблемите, свързани с промените, засегнали във времето Западното Черноморско крайбрежие, във връзка преди всичко (но не само) с евстатичните колебания на морското ниво и тяхното значение за разпознаване на пристанищни анкражи на базата на находките на каменни котви.

Четвъртата глава е озаглавена „Разпространение на каменните котви с 3 отвора“ (стр. 62-85); в нея е представено и анализирано подробно местонамирането на включените в изследването каменни котви с три отвора, проследено по протежение на българското черноморско крайбрежие от север на юг. Документирани са общо находища (Шабла, Яйлата, Калиакра, Каварна, Несебър, Поморие, Черноморец,

Созопол, Райски залив, устието на Ропотамо, Ахтопол) с общо 65 открити каменни котви с три отвора; най-многобройни са тези от Созопол (27 броя) и Несебър (16 броя). Обобщените в края на главата наблюдения изтъкват преобладаващото откриване на каменни котви в акваторията на гръцките градове и ограниченото им присъствие в крайбрежни райони с преобладаващо тракийско население, например на юг от Аполония. Ограниченият брой каменни котви от Одесос, Дионисополис и Анхиало се обяснява с вероятни наносни акумулации. В заключение е формулирана хипотезата, че въпросният тип каменни котви имат елински произход и са употребявани в черноморските гръцки градове през цялата античност, а вероятно и през средновековието.

В кратката пета глава (стр. 86-91) авторът е изложил някои идеи за функциите и символиката на древните котви. Въпреки заявления в увода приоритет на тази тематика, тя остава недоразработена тук; всъщност авторът е изложил на други места по-подробно мнението си например за използването на блоковете с една или две дупки по-скоро като брегови „пушки“ за привързване на приставашите кораби или „мъртви котви“, свързани с шамандура на водната повърхност, за която са били привързвани корабите (например стр. 74-81).

„Основните изводи“, приведени на стр. 92-95, представляват обобщение на резултатите от аналитичната част на изследването. Групираны в девет точки, те представят и възможните реални заключения и хипотетични предположения, и все още нерешените изследователски задачи и проблеми в проучването на този тип археологически паметници.

Следва каталог на документираните каменни котви с три отвора от българското черноморско крайбрежие (стр. 97-116). Каталогът е изготвен прецизно, в повечето случаи с илюстрации и привеждане към описанието на метрични, музеоложки и библиографски данни и друга съпътстваща информация за отделните находки. Представени са общо

61 екземпляра, което представлява най-пълния в досегашната литература свод на подобни паметници.

На стр. 119-129 е приведен списък на използваната литература, който включва общо 105 заглавия, включително антични автори и модерни публикации, разделени на кирилица и латиница.

В края на книгата са поместени подробни и съдържателни резюмета на английски и български език (стр. 131-151).

Общото ми впечатление от представената като хабилитационен труд монография е положително. Тя представлява обхватно и многостранно изследване на една очевидно важна и дискусийна в литературата категория археологически паметници, макар и представена засега с относително ограничен брой документирани екземпляри. Направените в труда изводи са основателни и съществени, а научните приноси на автора са несъмнени. По мое мнение не само по формални белези, но и по същество монографията напълно покрива изискванията за хабилитационен труд за заемане на академичната длъжност „доцент“.

Освен с хабилитационния си труд кандидатът участва в конкурса и с още 28 публикации, предимно кратки статии и публикувани доклади от конференции и конгреси; две от заглавията (№№ 5 и 6) имат по-голям обем (над 40 000 знака) и покриват изискванията на ЗРАСРБ за студии. Девет публикации датират от периода 2010-2015 г.; 17 са публикувани между 2016 и 2021 г., а две заглавия (№№ 1 и 3) са под печат. Повече от половината са публикувани на български език (15 бр.), останалите на английски (9 бр.) и френски език (4 бр.). Повече от половината (15 бр.) са авторски публикации на кандидата, останалите (№№ 7-10, 13, 15-20, 27, 28 или общо 13 бр.) са писани в съавторство. Тематиката на публикациите е разнообразна, но основната част от тях са свързани по един или друг начин с тракийските крайбрежия в древността и античното мореплаване. Пет от заглавията се занимават с изследването на антични писмени извори, съдържащи описания на

крайбрежни райони: №№ 21 (Псевдо-Скилакс), 22 (Псевдо-Скимнос), 23 (периплусът на Флавий Ариан) и 5 и 24 (Дионисий Византийски); други три – с корабоплаването през Босфора и Дарданелите (№№ 1, 3, 4). Девет публикации представляват кратки съобщения и първични публикации на археологически проучвания на територията на Бургаски окръг (№№ 8-10, 18-20, 26-28), четири са свързани с паметници и проучвания в Аполония (№№ 12-15), две разглеждат проблема за плавателността на Мандренското езеро в древността (№№ 16-17), една – този за обхвата и значението на наименованието „Салмидесос“ (№ 6). Една публикация (№ 25) е в областта на нумизматиката, още една (№ 11) – в тази на епиграфиката, една разглежда интересен оброчен паметник от Ахтопол (№ 2) и една (№ 7) – амфорни печати.

Без да навлизам в подробен анализ на тези публикации, мога да кажа обобщено, че те са без изключение на добро съвременно научно ниво, представят кандидата за доцент като сериозен и продуктивен учен и съдържат многобройни, разностранни и съществени научни приноси.

Мартин Гюзелев е бил на научни специализации във Франция (университет в Екс-ан-Прованс, 2003 г.) и в Гърция (Американска школа за класически изследвания в Атина, 2009 г.). Участвал е в ред национални и международни научни конференции и конгреси както в страната, така и в чужбина. Участвал е в национални (НФНИ) и международни научни проекти. Приложената справка за цитиране на трудовете му показва, че е добре разпознаваем като учен (включително в чужбина); най-цитираното му съчинение е публикуваната като монография на български и английски език първа докторска дисертация.

От студентските си години до ден днешен Мартин Гюзелев почти ежегодно е участвал в различни по характер археологически проучвания, като в ред случаи е бил ръководител, съръководител или

заместник-ръководител на археологически екипи. Теренната му археологическа практика е свързана най-тясно с проучванията на Аполония (Созопол), но не се ограничава само с тях. Във връзка с работата си в Регионалния исторически музей в Бургас има музеоложка експертиза и е участвал в разработването на тематико-експозиционни планове на постоянни и временни музейни експозиции.

Като преподавател в Университет „Проф. д-р Асен Златаров“ – Бургас е водил и продължава да води самостоятелно ред курсове, включително такива по основни исторически дисциплини, както в бакалавърска степен (Стара история, Тракология, Археология, Увод в историческото познание), така и в магистърска степен (Стара история и тракология, Историческа география на Източното Средиземноморие, Балканските земи в картографията, Историческа семантика) и е съставител на съответни учебни програми към тях. Водил е дискуссионни лектории по темата „Историческа география и картография“ в студентския клуб „Млад историк“ към университета.

Като особено съществено обстоятелство в подкрепа на кандидата бих изтъкнал още веднъж защитения през 2015 г. втори („голям“) докторат („доктор на историческите науки“).

В заключение на направените констатации мога да заявя, че по мое мнение гл. ас. дин Мартин Гюзелев напълно отговаря на изискванията за получаване на академична длъжност „доцент“ и убедено давам гласа си за неговото избиране.

София, 22 октомври 2022 г.

проф. д-р Петър Делев